

Een voorzitter van een universiteit vertelde zijn collega-voorzitter van een hogeschool wat de drie belangrijkste punten waren voor zijn universiteit. Dat waren excellentie, excellentie en excellentie.

Ik kan u garanderen dat dat normaal is voor een universiteit. In mijn 14 jaar bij de TU Delft dacht ik er ook zo over. Maar nu ik sinds 2018 in het hbo zit klinkt dit best vreemd. Natuurlijk is ook in het hbo excellentie belangrijk, maar excellentie ten behoeve van wat, vraag je je dan af. Excellentie, en dan?

Want in het hbo is excellentie impact. Daarover voeren we vandaag met elkaar als hbo op dit congres het belangrijke gesprek: hoe kunnen we als hbo een positieve betekenis hebben? Op onze studenten, docenten, onderzoekers, ons werkveld en onze regio. Want dat betekent dat abstracte begrip van *impact* voor mij.

Vandaag wil ik het met jullie hebben over de regionale betekenis -impact- van hogescholen. Hier zijn meerdere redenen voor, die ik allereerst zal toelichten.

Aansluitend zal ik ook het belang van het hbo duiden. Tenslotte wat ervoor nodig is om die in de toekomst ook waar te maken en nog beter te doen.

Regio's

Een hogeschool is veel meer dan een verzameling opleidingen. Het is een anker in het regionale ecosysteem. Ik durf dan ook te stellen dat de aanwezigheid van een hogeschool een voorwaarde is voor de vitaliteit van zijn regio.

Afgezien van een aantal jaren in het buitenland heb ik in Nederland gewoond. In alle windstreken. Geboren in Groningen, 22 jaar in Delft, nu vijf in Deventer en zelfs ooit anderhalve maand in Ulvenhout. Ik denk dat ik voldoende indrukken heb opgedaan voor een genuanceerd beeld over de regio's van Nederland.

Zoals duidelijk werd tijdens de laatste provinciale verkiezingen broeit er wat in het land. Er is onvrede en het lijkt op dit moment wel: hoe verder van Den Haag, hoe groter deze onvrede. Al vele jaren geven burgers in Drenthe, Zeeland, Limburg, Overijssel, Friesland en Groningen aan dat er te weinig interesse is in de doorontwikkeling van hun regio, dat er te weinig wordt gedaan om de economische situatie in deze regio's te verbeteren. Dit regionale ressentiment is recent mede getriggerd door de huidige stikstofdiscussie maar deze veenbrand- zoals Kim Putters het noemt- smeult al jaren.

En misschien is deze onvrede niet geheel onterecht. Er zijn grote verschillen in regionale brede welvaart, blijkt ook uit het recent verschenen adviesrapport 'Elke Regio telt' van drie onafhankelijke adviesraden. Het gaat dan om verschillen in bereikbaarheid van onderwijs, zorg, OV, cultuur zelfs verschillen in gezondheid. Deze verschillen zijn versterkt door de rijksoverheid, geven de raden aan, die het beleid heeft inzet op regio's die het al voor de wind gaat. In andere regio's brokkelen **essentiële voorzieningen af.**

Het bekende rijtje: de busverbinding, de huisarts, de supermarkt, de bibliotheek. In Zeeland is bijvoorbeeld de afgelopen veertig jaar drie kwart van de politiebureaus gesloten en sinds 1997 sloten er zestig basisscholen en kwamen er nul bij. Het rapport noemt dit de zogenaamde '**spiraal van verschraling**'. Voorzieningen nemen af, gezinnen en jonge mensen trekken daarom weg, waardoor het voorzieningsniveau nog weer sneller afbrokkelt.

De landelijke politieke afwezigheid heeft gezorgd voor onvrede en wantrouwen bij mensen buiten de 'succesgebieden'. De recente opkomst van de BBB lijkt daar niet los van te staan. Het is niet leuk om horen dat aan de andere kant van het land de klinkende economische cijfers gevierd worden terwijl jouw regio "periferie" wordt genoemd. Maar het is nog veel minder leuk om dit dagelijks te ervaren in een teruglopend voorzieningenniveau. Ik denk dat dit een belangrijk oorzaak was van de uitslag van de provinciale verkiezingen.

Andrés Rodríguez-Pose, hoogleraar aan de London School of Economics, schreef hierover al in 2018 het essay met de veelzeggende titel *The Revenge of the Places that Don't Matter*.

Wat heeft dat met dit Impactcongres te maken?

Hogescholen lopen het risico om **meegezogen** te worden in deze spiraal. De bevolkingsgroei loopt terug in grote delen van Nederland. De hogescholen in de gebieden buiten de Randstad – Groningen, Friesland, Drenthe, Zeeland, Limburg en de hogeschool waar ik voorzitter van ben in Oost-Nederland, Saxion – hebben of krijgen op niet al te lange termijn te maken met serieuze krimp – zo'n 20-30%. Dat zien we het afgelopen jaar al. De verwachting is dat uiteindelijk de meeste hogescholen in Nederland hiermee te maken krijgen.

Hogescholen zijn voor meer dan 80% per student gebonden gefinancierd en hebben gemiddeld een vaste voet van 20%. Wanneer de hogescholen krimpen zullen ze gedwongen worden kleinere opleidingen te sluiten. Ze hebben geen buffer en geen grotere opleidingen om de kleinere opleidingen in stand te houden. Dat weer zet een vicieuze cirkel in werking. Want de banen zijn er wel, maar om die opleidingen te kiezen, moeten studenten wel verhuizen naar een regio waar die opleiding wel wordt aangeboden. Ze verdwijnen uit de regio en komen veelal niet terug. Dit proces versterkt de braindrain waarvan nu al sprake is.

Met een nog sterkere braindrain zijn we als hogescholen mede **onderdeel van het probleem**, d.w.z. de hogescholen die krimpen vanwege demografische redenen. **Misschien een belangrijker reden om dit onderwerp te noemen tijdens dit impactcongres is niet dat we onderdeel van het probleem zijn, maar – natuurlijk samen met het mbo en wo – een deel van de oplossing. En het hbo is daarin essentieel als verbinder tussen het mbo en het wo.** Ik wil dus ook absoluut niet pessimistisch overkomen, want als we willen kunnen we dit ook echt aanpakken. We zijn een **oplossing** voor het doorbreken van die spiraal van verschraling.

Het rapport van de planbureaus waar ik eerder naar verwees wijst erop dat de aanwezigheid van beroepsonderwijs een enorme impuls kan geven aan regionale ecosystemen, de verbinding met de arbeidsmarkt en daarmee aan het perspectief voor de inwoners. De hogeschool is het anker voor het regionale ecosysteem. En eigenlijk ligt dat voor de hand. Een groot deel van de afgestudeerden aan het hbo gaat werken in de regio waarin zij opgeleid zijn. In een van regio's waar Saxion gevestigd is, Twente, onderzoekt Kennispunt Twente dat. Uit recente gegevens blijkt dat 79% van onze Enschedese alumni in de regio blijft. Er is daarmee geen bedrijf, instelling of gemeente waar geen alumnus van ons werkt. Alleen al de aanwezigheid van een hogeschool maakt impact op vele manieren. Met ons opleidingsaanbod, door de verbinding met de arbeidsmarkt, door de levendigheid, de innovatie en door de regio **aantrekkelijk te houden voor jongeren en jonge huishoudens**.

De vereniging hogescholen schreef hier al eerder over, o.a. in het rapport van de cie Houterman "Vitale regio's = vitale hogescholen". Die titel kon, bij nader inzien, beter andersom. Een van de analyses in dat rapport toont nl de centrale rol van hogescholen in hun regionale ecosysteem.

Hier ziet u de regio Utrecht. We kijken naar een netwerkanalyse die is gedaan rondom de kennisinstellingen in Utrecht. Duidelijk wordt dat de hogeschool Utrecht in vergelijking met de andere kennisinstellingen verreweg de meeste verbindingen met de omgeving heeft, de spin in het web is.

En dit geldt niet alleen voor Utrecht – ook in andere regio's zijn hogescholen de belangrijkste actoren in hun regionale ecosysteem. Dát is de kracht en daarmee zijn hogescholen een essentieel onderdeel van **regionale vitaliteit**.

Want het hbo is meer dan opleidingen

Via onze alumni, stages en afstudeeropdrachten bouwen we die netwerken op. Daar is 25 jaar geleden praktijkgericht onderzoek bijgekomen, met ook dank aan SIA, een belangrijk vliegwiel van onze regionale functie. Zoals jullie allemaal al lang weten zijn hebben de lectoren en hun onderzoeksgroepen op de hogescholen grote netwerken met private en publieke partijen en is er een groot arsenaal van ondernemende en innovatieve studenten en docenten beschikbaar. Met ons onderzoek innoveert het mkb in Sneek, Hardenberg, Vlissingen en Oss. Werken waterschappen in onze regio's met ons samen, werken gemeenten met ons aan de energietransitie, lokale zorginstellingen aan de verschuiving in de zorg van pillen naar preventie.

Het is belangrijk dat deze potentie ten volle wordt benut. Het hbo kan met zijn praktijkgericht onderzoek nog veel meer bijdragen aan de regionale innovatie- en concurrentiekracht van bedrijven en instellingen dan nu het geval is. En op die manier helpen bouwen aan sterkere regio's die de grote transities kunnen realiseren. Een hogeschool leidt tot meer kennis, meer innovatie en meer talent in de regio. Dat hebben we als Nederland nodig.

Ik word nog wel eens in het hokje van de krimpregio geplaatst. Dat is prima, maar ik wil benadrukken dat hogescholen deze functie vervullen in **alle regio's**. Ook de hogescholen in de randstad zijn essentieel voor de kennisecosystemen waarin zij zich bevinden. Niet voor niets liet ik het voorbeeld van de HU zien. Maar er is wel een belangrijk verschil: voor de ene regio is er groei, bij de andere regio is er teruggang en staat daarmee die rol onder druk. Hier kunnen wij onze ogen niet voor sluiten. Terug naar impact. In het begin van mijn betoog gaf ik aan dat de een hogeschool een grote impact heeft op zijn regio. Een belangrijk anker is van het regionale ecosysteem. Via onderwijs en breder dan dat. Als spin in het web, innovator van het mkb, partner van zorginstellingen, leverancier van talent en met 79% alumni die blijven houden we de regio vitaal. Wij zijn deel van de oplossing. Wij helpen de veenbrand te blussen.

Om onze rol als hogescholen te kunnen blijven vervullen – onze impact te kunnen behouden- is er wel wat nodig. Momenteel is de bekostiging van ons onderwijs en het onderzoek op basis van studentenaantallen. Die wordt soms tijdelijk aangevuld. Voor onderzoek met projectgelden zoals Regiodeals, Groeifonds etc. En recent voor opleidingen in krimpgedebieden vanuit het Bestuursakkoord.

Deze manier van financiering levert tijdelijk geld op, maar kost ook veel tijd en capaciteit. Belangrijker is dat hij vooral zorgt voor **onzekerheid**, nl dat wij onze omgeving, onze regio's geen enkele belofte kunnen doen voor de toekomst. Want het **fundament** van bekostigen is louter gebaseerd op studentenaantallen en dat stimuleert de spiraal van verschraling. Als studentenaantallen afnemen dan neemt de financiering navenant af, worden niet alleen opleidingen gesloten, moeten ook onderzoeksgroepen afgebouwd en regionale samenwerkingen gestopt. Dit weer kan zorgen voor leegloop, economische achteruitgang en *braindrain* in bepaalde gebieden.

In het rapport "Elke regio telt" wordt beschreven dat een andere blik nodig is, ook waar het gaat om financiering. Ik wil daar een voorzet voor doen en pleit voor een **stabiele financiering van hogescholen**, die **recht doet aan onze rol als anker in onze regio**. Een **veel hogere vaste voet** dan nu dus, die minder afhankelijk is van studentenaantallen. Alleen op die manier kunnen we onze regionale rol blijven vormgeven, onze impact behouden en een blijvende bijdrage zijn aan de oplossing, van Deventer tot Delft, van Ulvenhout tot Groningen, in alle regio's van Nederland.

Bedankt voor jullie aandacht